



מרחשוון התש"ע



בס"ד

ניסיון כפול

לפרשת לך-לך (ע"פ שעורו של הרב אלחנן סמט)

1. בראשית פרק י"ב

ברור הדבר שהפסוקים א-ד של פרק י"ג אינם אלא המשך וסיום של הסיפור המתחיל בפסוק י של פרק י"ב. חלוקת הפרקים, שנקבעה בימי הביניים, אינה מתאימה לחלוקה המקורית של הפרשיות. על י"ג, ב "ואברם כבד מאד במקנה..." כותב קאסוטו: המילה 'כבד' מקבילה הקבלה ניגודית למה שכתוב בתחילת הפרשה י"ב, י 'כי כבד הרעב בארץ'. אז היה אברם סובל משום שהיה הרעב כבד; עכשיו הוא כבד מאוד ברכושו.

על י"ג, ג "וילך למסעיו מנגב ועד בית אל" כותב קאסוטו: גם במילים הללו יש הקבלה לסוף הפרשה הקודמת (י"ב, ט) ויסע אברם הלך ונסוע הנגבה'.

על י"ג, ד "אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה ויקרא שם אברם בשם ה'" כותב קאסוטו: אברם הגיע ממש אל מקום המזבח אשר בנה בעלותו מחרן, אל המקום החביב על לבו במיוחד, משום שעליו היה עומד אותו המזבח... מיד כשחזר, לאחר ההפסקה של ירידתו למצרים, שב אברם לפעולתו... ומכרזו שם אצל המזבח על שם ה' א-לוהיו. חזרתו אל ארץ כנען אינה הגירה פשוטה של נודד ממקום למקום; היא החזרה של איש שהקדיש את עצמו ואת זרעו לאמונה חדשה, אל הארץ הנועדה לתפקידו ולתפקיד צאצאיו. ולפיכך, מיד כשהוא חוזר בלי פגע אחר המבחן הקשה שהוטל עליו במצרים, מחדש הוא את פעולתו לשם מילוי תפקידו... ההקבלה לסוף הפרשה הקודמת איננה רק הקבלה בצורה, אלא גם הקבלה בתוכן העניינים. והסיום הוא סיום חגיגי מבחינה עניינית ונאה מבחינה ספרותית.

3. דברים י"ז, טז

"ולא ישיב את העם מצרימה... וה' אמר לכם: לא תספון לשוב בדרך הזה עוד".

4. דברים כ"ח

(סח) וְהִשִּׁיבְךָ הַיְהוָה מִצְרַיִם בְּאֵינִיּוֹת בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר אִמְרָתִי לְךָ לֵאמֹר תִּסְיָף עוֹד לְרַאשֵׁי..."

5. בראשית פרק י"ג

(ה) וְגַם לְלוֹט הַחֵלֶץ אֶת אַבְרָם הֵיחָא צֶאֱן וּבִקֵּר וְאֶהְלִים: (ו) וְלֹא נִשָּׂא אֶתְּם הָאֲרָץ לְשִׁבְתָּ יַחְדָּו כִּי הֵיחָא רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יָכְלוּ לְשִׁבְתָּ יַחְדָּו: (ז) וְיֵהִי רִיב בֵּין רְעִי מִקְנֵה אַבְרָם וּבֵין רְעִי מִקְנֵה לּוֹט וְהִכְנַעְנִי וְהִפְרִזִי אֲזִי יֵשֵׁב בְּאֲרָץ: (ח) וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל לּוֹט אֵל נָא תְהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין רְעִי וּבֵין רְעִיךָ כִּי אֲנִישִׁים

(א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֲרָץ וּמְוֹלָדֶיךָ וּמִבֵּית אַבְיָן אֶל הָאֲרָץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ: (ב) וְאָעֲשֶׂךָ לְגוֹי גָדוֹל וְאֶבְרַכְךָ וְאֶגְדַּלְהָ שְׁמֶךָ וְהָיָה בְרָכָה: (ג) וְאֶבְרַכְהָ מִבְּרַכְיֶיךָ וּמִקְלָלְךָ אֶאְרָךְ וּנְבָרְכֶוּ בְךָ כָּל מְשֻׁפְחוֹת הָאָדָמָה: (ד) וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט וְאַבְרָם בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחֶרֶן: (ה) וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שְׂרֵי אֲשֵׁתוֹ וְאֶת לוֹט בֶּן אַחִיו וְאֶת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֶרֶן וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֲרָצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ אֲרָצָה כְּנַעַן: (ו) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֲרָץ עַד מְקוֹם שָׂכָם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה וְהִכְנַעְנִי אֲזִי בְּאֲרָץ: (ז) וַיִּרְא יְהוָה אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזָרְעֶךָ אִתּוֹ אֶת הָאֲרָץ הַזֹּאת וַיָּבִן שֶׁם מְזַבַּח לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו: (ח) וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הַהֵרָה מִקְדָּם לְבֵית אֵל וַיֵּט אֶהְלֵה בֵּית אֵל מִיָּם וְהָעִי מִקְדָּם וַיָּבִן שֶׁם מְזַבַּח לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: (ט) וַיִּסַּע אַבְרָם הַלֹּךְ וְנִסְוֵעַ הַנְּגָבָה:

(י) וַיְהִי רַעַב בְּאֲרָץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיִמָה לְגוֹר שָׁם כִּי כָבֵד הָרַעַב בְּאֲרָץ:

(יא) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבֹא מִצְרַיִמָה וַיֹּאמֶר אֶל שְׂרֵי אֲשֵׁתוֹ הִנֵּה נָא יַדְעִתִּי כִּי אִשָּׁה יִפֹּת מְרָאָה אֵת: (יב) וְהָיָה כִּי יֵרְאוּ אֶתְךָ הַמִּצְרַיִם וְאָמְרוּ אֲשֵׁתוֹ זֹאת וְהִרְגוּ אֹתִי וְאֶתְךָ יַחִיו: (יג) אֲמַרְי נָא אַחֲתִי אֵת לְמַעַן יֵיטֵב לִי בְעַבְרַתְךָ וְחִיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְלֶךָ: (יד) וַיְהִי כַּבּוֹא אַבְרָם מִצְרַיִמָה וַיִּרְאוּ הַמִּצְרַיִם אֶת הָאִשָּׁה כִּי יָפָה הִיא מְאֹד: (טו) וַיִּרְאוּ אֶתְהָ שְׂרֵי פְרַעֲה וַיְהַלְלוּ אֶתְהָ אֶל פְּרַעֲה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרַעֲה: (טז) וְלֹא אַבְרָם הִיטִיב בְּעַבְרַתָּה וַיְהִי לוֹ צָאן וּבִקֵּר וְחִמְרִים וְעַבְדִּים וּשְׁפָחוֹת וְאַתְנֹת וְגַמְלִים: (יז) וַיִּנְגַע יְהוָה אֶת פְּרַעֲה נְנַעִים גְּדֹלִים וְאֶת בֵּיתוֹ עַל דִּבְרֵי שְׂרֵי אִשָּׁת אַבְרָם: (יח) וַיִּקְרָא פְּרַעֲה לְאַבְרָם וַיֹּאמֶר מַה זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא הַגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשָּׁתְךָ הִיא: (יט) לָמָּה אִמְרָתְךָ אַחֲתִי הִיא וְאֶקַּח אֶתְהָ לִּי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אִשָּׁתְךָ קַח וְלֵךְ: (כ) וַיֵּצֵאוּ עִלְיוּ פְּרַעֲה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלַחוּ אֹתוֹ וְאֶת אֲשֵׁתוֹ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ:

פרק י"ג: (א) וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאֲשֵׁתוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ לְלוֹט עִמּוֹ הַנְּגָבָה:

(ב) וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד בְּמִקְנֵהוּ בְּכֶסֶף וּבַזָּהָב: (ג) וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו מִנְּגַב וְעַד בֵּית אֵל עַד הַמְּקוֹם אֲשֶׁר הֵיחָה שָׁם אֶהְלֵה בְּתַחֲלָה בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין הָעִי: (ד) אֶל מְקוֹם הַמְּזַבַּח אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם בְּרַאשֵׁי וַיִּקְרָא שָׁם אַבְרָם בְּשֵׁם יְהוָה:

2. קאסוטו

"במילה 'הנגבה' הסמוכה לסוף הפרשה יש הקבלה לסיום הפרשה הקודמת (י"ב, ט). אמנם שם מדובר על נסיעה כלפי הנגב מן הצפון, וכאן מדובר על נסיעה כלפי הנגב מן הדרום, אבל המילה 'הנגבה' שווה בשני הפסוקים."

הירק. והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעת למטר השמים תשתה מים.

9. בראשית י"א, ט
"שרי עקרה אין לה ולד"

10. בבראשית רבה (מ', ז)
"הסיע עצמו מקדמונו של עולם: אי אפשי [=איני רוצה] לא באברהם ולא בא-לוהו".

11. הקבלת המחציות

מחצית ב		מחצית א	
ה' מתגלה לאברהם ובדבריו פותר את מצוקתו	(י"ג, יח) יד-יג	ה' לקיחת שרי מאברהם אל בית פרעה	א טז
ה' מתגלה לאברהם ובדבריו פותר את מצוקתו	(י"ג, יח) יד-יג	ה' התערבות נסית והבעיות כולן נפתרות עקב כך	ב ז

12. דמיון בין הפתיחות של שתי המחציות

מחצית ב (י"ג, ו, הפסוק השני במחצית) ולא נשא אתם הארץ לשבת יחדו	מחצית א (י"ב, י) ויהי רעב בארץ
כי היה רכושם רב ולא יכלו לשבת יחדו	וירד אברהם מצרימה לגור שם כי כבד הרעב בארץ

13. דמיון בין החתימות של שתי המחציות

מחצית ב (י"ג, יח) ויאהל אברהם... באלני ממרא אשר בחברון ויבן שם מזבח לה'	מחצית א (י"ג, ג-ד) וילד... עד המקום אשר היה שם אהלה בתחלה... אל מקום המזבח... ויקרא שם אברהם בשם ה'.
ויאלה אברהם... באלני ממרא אשר בחברון ויבן שם מזבח לה'.	וילד... עד המקום אשר היה שם אהלה בתחלה... אל מקום המזבח... ויקרא שם אברהם בשם ה'.

14. רד"ק על פס' י'

ויהי רעב בארץ - זה אחד מן הניסיונות שניסה הא-ל את אברהם אבינו ועמד בכולם ולא הרהר אחר הקב"ה לאמור: אתמול אמר לי 'ונברכו בך כל משפחות האדמה' והיום רעב בארץ שאני שוכן בה עד שאצטרך לצאת ממנה אל מקום אחר. אלא הכול היה מקבל באהבה ולא הרהר אחר מידותיו של הקב"ה.

15. בראשית ט"ו, ב-ג

"ואנכי הולך ערירי ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר... והנה בן ביתי [=עבד] יורש אתי".

אחים אנחנו: (ט) הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאלה: (י) וישא לוט את עיניו וירא את כל כפר הירדן כי כלה משקה לפני שחת יהוה את סדם ואת עמרה כגן יהוה בארץ מצרים באכה צער: (יא) ויבחר לו לוט את כל כפר הירדן ויסע לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו: (יב) אברהם ישב בארץ פנען ולוט ישב בערי הכפר ויאהל עד סדם: (יג) ואנשי סדם רעים וחסאים ליהוה מאד:

(יד) ויהוה אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפנה ונגבה וקדמה וימה: (טו) כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתנה ולזרעך עד עולם: (טז) ושמתי את זרעך כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה: (יז) קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה כי לך אתנה: (יח) ויאהל אברהם ויבא וישב בארץ ממרא אשר בחברון ויבן שם מזבח ליהוה:

6. קאסוטו

וגם ללוט - המילה 'וגם' קושרת פרשה זו אל הפרשה הקודמת, ובמיוחד אל פסוק ב ('ואברהם כבד מאד במקנה בכסף ובהב'), ששימש כאמור מעין הכנה לסיפור הניתן בפרשה זו. ההולך את אברהם - לא לחינם נכתבו כאן מילים אלו. באות הן להזכיר מה שנכתב למעלה ('י"ב, ...).

7. נחמה ליבוביץ

לוט עזב את ארצו והלך עם אברהם... ('י"ב, ה) ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרף... לוט, שהיה בן אחיו של אברהם, הלך אתו ונתגלגל עמו כמה גלגולים. עבר את כנען, ירד עם אברהם מצרימה, עלה עמו ממצרים. אך לא כהליכתו מחרן לארץ, כן חזירתו ממצרים לארץ.

נקרא ונשווה את שני הפסוקים: **בצאתו מחרן:** ('י"ב, ה) ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם. **בעלותו ממצרים:** ('י"ג, א) ויעל אברהם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו הנגבה. אין סדר המילים בפסוק דבר שבמקרה... בצאתם מחרן היה לוט חלק מן המשפחה, והרכוש היה כנראה משותף לכולם. בשוכם ממצרים, הרי לפנינו שתי משפחות. עכשיו אין לוט מוזכר בפרק מיד לאחר שרה, אלא כמי שנצטרף לחבורה והולך עמה, אבל הולך כאדם עצמאי, וראיה לכך ('י"ג, ה) 'וגם ללוט ההלך את אברהם היה צאן ובקר ואהלים'. זרות זו בין לוט לאברהם המסומלת בפסוק ('י"ג, א) בהפרדה בין שמו של אברהם ואשתו לבין שמו של לוט על ידי הרכוש, היא אותה זרות אשר בתחילת הפרק נאמרה רק ברמז ובהמשך הפרק תיאמר במפורש, ומגיעה עד לריב ועד לפירוד ('י"ג, ו): 'ולא נשא אתם הארץ לשבת יחדו, כי היה רכושם רב, ולא יכלו לשבת יחדו'.

8. דברים י"א, י-יא

כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם, אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן